

an deze exe-
etstoots aan
kritisch oog
of, gelijk wij
lat deze ver-

verdere ver-

grepen doen
ek.

e verzen uit

ten op den hof

zonder dat ons

pte strekken wij

om voorzichtig

al gloeit als een

ten gloeit van

sten zijn niet

poort.

genstaken kan

zondt. Gij ons

vergeeten?

is tot in lang

vertaling het

nen.

I. een enkele

aling zooveel

rijpelijk moet

oogd.

uidelijke ver-

niet te loof

ten heen.

al zoo groot

oet voor een

ezond gezins

en zaak van

HEPP

g in, of men

ijn beïjdenis

den indruk

maar die of

g vlieg van

eigen levon

stierf.

ten Jaargang

roord. Omdat

me daarvan

minder het

den kan wal

t de lezers van

n aan de slang

e zij in gods

g zagen optre-

k aan alles en

de slang" het

de slang van

uiterste con-

te ontkennen.

ek veel verder

, de gedachten

n organischen

dit als vanzelf

Openb. 12:9

heen te wijzen

end als instrui-

wil het laatste

gen een macht

i die, welke in

wezen en wer-

de dier, dat in

rdt hier in de

boek, maar een

ypische voor-

te beelden.

ijking tusschen

worden door

slang" wordt

het hoofd te

de slang van

nythologischen

ken, teneinde

„oude slang“

ij zouden ver-

ijn. Want dan

eden; wij kon-

bi wensch, geef ik hier nogmaals in 't kort m'n
oordeel.

Vrager is blijkbaar ten volle overtuigd van de
schrikkelijke schuld, die over zijn ziel brengt wie
met voorbedachten rade en met volle oordeel des
onderscheids een eind aan eigen leven maakt. 'k Be-
hoef hier derhalve niet in het licht te stellen, hoe
in dergelijk vergrijp aan eigen leven een saam-
knooping van zoo velerlei en zoo gruwelijke zonde
ligt, dat onze Gereformeerde Moralisten, zonder uit-
zondering, van oordeel waren, dat Gods Woord voor
wie in deze zonde van ongelooft, opstand tegen God,
en verachting van den tijd der genade stierf, geen
hoop op zielsbehoudenis overlaat.

Wat S. vraagt, is alléén, of vrees voor zulk een
oordeel ons ook beklemmen moet ten opzichte van
iemand, die zich in zijn leven als een kind Gods
openbaarde, en in chronische krankzinnigheid of in
een vlaag van verstandverliesstering zichzelf te
kort deed.

En op die vraag hebben al onze Gereformeerde
zeldkundigen even eenparig en even beslist een
ontkenkend antwoord gegeven.

En bij eenig nadenken is het niet moeilijk in
te zien, dat ze daarin juist oordeelden.

Wie in krankzinnigheid, of ook, wat op hetzelfde
neer komt, in een vlaag van waanzin, de hand aan
eigen leven slaat, handelt zonder te beseffen wat
hij deed. Hij heeft noch van te voren noch in het
ogenblik zelf, waarin hij de daad pleegde, de
zonde ervan ten volle ingezien. Ik zeg: „ten volle“,
omdat er allerlei graad van krankzinnigheid is, en
niet bij elken graad alle zedelijke onderscheiding
ontbreekt.

Doch in 't algemeen kan men zeker wel aan-
nemen; dat wie, onder zulke omstandigheden een
eind aan zijn leven maakt, niet weet wat hij doet.

En dat niet-weten is bij zulk een geen schuld-
dige onwetendheid, als b.v. die van de Joden
en heidenen, die Jezus aan 't kruis sloegen, en
welke Jezus toch nog liet gelden als een grond
voor de bede, dat het hun vergeven mocht worden.

Ze zijn derhalve op het moment van hun droeve
daad op één lijn te stellen met een jong kind,
dat nog het onderscheid tusschen goed en kwaad
niet kent, zelfs vermoedt b.v. van het gevaar
van het spelen met een wapen, en dan, al spelend
zichzelf of een ander doodelijk verwondt.

En als we nu zien, hoe God de Heere in de
wetten, welke Hij door Mozes aan Israël gaf, steeds
met alle zorg onderscheid maakt tusschen een zonde
in dwaling en onwetendheid en een zonde met
opgeheven hand, zoo dat Hij b.v. voor wie zonder
het te willen, oorzaak werd van zijns naasten
dood, veilige uitkomst naar één der vrijsteden be-
schikte — dan zou het een vergrijp zijn aan Gods
rechtvaardigheid niet alleen, maar ook aan Zijn
barmhartigheid, gelijk we die uit Zijn Woord ken-
nen, ook maar een oogenblik voet te geven aan
de gedachte, dat Hij, wie in waanzin een eind
aan zijn leven maakte, de volle schuld van dit
vergreep toerekenen zou.

sen grijpend, als ze er zijn), of dat ze een kwade macht
is, die verder brengt, of beeld van onsterfelijkheid, of
een reïncarnatie van gestorvenen; ook konden we eraan
herinneren, dat de slang gevreesd wordt, omdat ze steekt
met de tong, of vijandig sist, of boos is (Job 20:16,
Ps. 140:3, Ps. 58:8, Num. 21, enz.).

Maar dit is alles vergeefsche moeite en nutteloze
omhaal.

Reeds in den Talmud vinden we de voorstelling van
den satan als de „oude slang“, omdat hij bij den aan-
vang der geschiedenis in een slang optrad. En gelijk
daar de slang wordt geteekend als het sluw, verleidende
beest (een voorstelling, die in 2 Cor. 11:3 terugkeert),
daarom wordt ook in de Openbaring de duivel „slang“
genoemd, om aan te duiden, dat dezelfde listige verlei-
dendsmacht nog in hem woont, als die, welke in den be-
ginne de wereld tot ellende gebracht heeft. Zoo had Jo-
hannes volstrekt niet alle mythologien van de heidenen
noodig, om aan te toonen, dat Jezus Christus de over-
winnaar is van de in de „oude slang“ optredende en af-
gebeelde heilsche macht; want de oer-belofte, het oude
evangelie van Genesis 3, met name in vrs 15, had hem
in die richting reeds gewezen en de stof voor zijn pro-
phetie kunnen leveren. Want evenals b.v. in een weten-
schappelijk bedoeld betoog van een ethische als prof.
Obbink erkend wordt, dat de slang in Genesis 3 een
„gewoon“ dier is, een „bepaald“ dier, dat „letterlijk“
op den buik gaande voorgesteld wordt, maar dan ook
zoo aanknooppingspunt voor een boven de zin-
tuigelijk-waarneembare werkelijkheid uitvoerende pro-
phetie, die straks evangelie wordt van vrouwenzaad, dat
de slang komt verpletteren, evenzo nemen wij, die de
Schrift als een eenheid gelooven, gereedelijk aan, dat
de Geest der profetie met opzet de lijn van Genesis
doortrekt tot Openbaring, en door heel de Schrift heen
zoo de prediking weeft van een slang, dus een slangen-
beginsel, een slangenzaad, dat het satanische in zich
heeft en het onder de menschen vertegenwoordigt, —
maar dan ook daartegenover van het zaad der vrouw
(in Openbaring 12 „de mannelijke“ Zoon der vrouw) die
den draak verslaat, de slang overwint en den duivel te-
niet maakt.

Juist het feit evenwel, dat de duivel als „oude slang“
alleen in Openbaring 12 en 20 rechtstreeks onder dien
naam geteekend wordt, maakt, dat wij voor onze poging

En was het bovendien een kind van God, dat
tot zoo droevig een einde kwam — hoe zou het
dan denkbaar zijn, dat zulk een einde 's Heeren
onberouwelijke verkiezing en roeping te niet zou
doen!

Neen, dan geldt ook in dat geval het woord des
apostels, dat zelfs de dood Gods kind niet scheiden
kan van de liefde zijns hemelschen Vaders, die
daar is in Christus Jezus, onzen Heere.

Nu heeft men wel beweerd, en het schijnt zelfs
hier en daar een vrij algemeen verbreide meening
onder christenen te zijn, dat God de Heere niet
toelaten zal, dat één Zynen kinderen op zulk een
wijze zijn einde vindt; maar vooreerst vindt zulk
een meening geen schijn van grond in Gods Woord,
en in de tweede plaats zijn de voorbeelden dat
menschen, die op grond van hun openbaar en ook
van hun intiem leven, door wie hen het best kenden
voor oprechte kinderen Gods werden gehouden,
in waanzin de hand aan zichzelf sloegen, zoo
weinig zeldzaam, dat deze meening ook in de
ervaring geen zweem van steun vindt.

Ik meen daarom, dat de vraag van inzender,
op grond van wat Gods Woord ons leert, met een
zeer beslist „neen“ te beantwoorden is.

Zoo S. over deze materie gaarne breedvoeriger
ingelicht wordt; verwijs ik hem, behalve naar het
„Heraut“-artikel van Prof. Kuiper, dat hij-zelf reeds
noemde, naar de uitlegging van gebod 6 in „Van
's Heeren Ordinantiën“ door Prof. Geesink.

V.

F.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

„Gezin en School“.

De Schoolraad stelde op zijn Jaarvergadering
dozen keer het hoogst belangrijke onderwerp „Ge-
zin en School“ aan de orde. Hij bedoelde vooral
te vernemen uit de verschillende hoeken van ons
land, wat er overal gedaan wordt, om den band
tusschen huis en school te versterken.

Ds J. L. Pierson, de Voorzitter, was zelf de in-
leider. Wie hem de laatste jaren heeft gevolgd in
zijn betoogen op het terrein van het onderwijs,
begreep wel vooruit, dat de wet van 1920 bij
dit onderwerp niet ongemoeid werd gelaten. Deze
wet heeft volgens Ds J. L. Pierson onder meer
dit kwaad gesticht, dat ze een wig heeft gedreven
tusschen gezin en school. 't Sprekt vanzelf, dat
nu alle middelen moeten worden beraamd, om
het kwaad in zijn hartader aan te tasten. Alleen
dan, wanneer we weer onder een geheel andere
schoolwet leven, kunnen die twee, gezin en school,
in normale verhouding tot elkaar komen te staan.
Daar legde de spreker allen nadruk op. Daarom
sloeg hij de andere middelen, die worden aange-
wend, niet zoo hoog aan. Ouderavondonden noemde
hij maar gunstmiddelen.

't Sprak vanzelf, dat niet allen dit met den Re-
ferent eens waren. Men had zoo in het algemeen
nog al wat met de ouderavonden op en verzekerde,

om de bijbelsche gegevens voor onzen geest tastbaar te
maken, geen al te gemakkelijke hulp uit deze apokalyp-
tische voorstellingen kunnen betrekken. Immers, het
visioen is niet een dogmatisch betoog en de in dat vi-
sioen optredende beelden en symbolen zijn geen klaar
uitgewerkte begrippen.

We zullen ons dan ook wel moeten vergenoegen met
de opmerking, dat de voorstelling van den duivel als
„oude slang“ op sluw overleg, op listig wegen van de
kansen, wijst. Het feit, dat de naam slang („ophis“)
kan worden afgeleid van den werkwoords-stam „op-“,
die „zien“, „loeren“ beteekent, wijst ons ook in die
richting.

Op dat „zien“, het loeren, het „zinnen“ op het kwaad
valt dan ook de nadruk. Niet op het „doen“, het „vol-
voeren“ van het kwaad.

En dat is wel te onthouden.

We zagen reeds bij den „draak“ (vgl. d-e-r-k-oo, zien,
met d-r-a-a-k) dat het zien, het loeren, de wil tot kwaad
meer wordt aangemerkt als punt van vergelijking tus-
schen duivel en „draak“, dan de bereiking van zijn booze
plannen.

Datzelfde geldt nu ook van de voorstelling van den
duivel als „oude slang“.

Want de slang is vooral „de loerende“.

Hij is dat méér, dan „de bespringende“, de „over-
meesterende“ vijand.

Zoo komt er alweer muziek in den naam „slang“.

Het blijft in Openbaring 12 een heerlijke ironie; dat
de „draak“ moest „staan“ voor de vrouw. In alle mytho-
logieën zijn de „draken“ beweeglijke monsters; hun
staarten slaan sterren af (evenals ook in Openb. 12) en
vegen de baan achter hen schoon; een draak is het be-
weeglijke, actieve, monster bij uitnemendheid; een draak
wordt gauw een „vliegende draak“, gelijk ook de bijbel
(Jesaja) dien kent. Maar de draak in Openbaring 12
„staat“ voor de vrouw. Hij staat stil. Hij kan niet ver-
der. Zijn offensief is tot „staan“ gekomen; — en als
het kindeke geboren zal worden, dan is de „draak“ al
tot „stand“ gebracht; er is een keerpunt in den strijd;
hij kan niet verder; de tegenpartij heeft de leiding in
den strijd genomen. De vijand, die eerst aanviel, en
opdroeg, en het offensief inzette, die is nu tot „stand“
gebracht. Daar is prachtige ironie in dien „staanden
draak“, in dien stil-gezeiten onstuimige; want het oogen-
blik, waarop een offensief tot „staan“ komt, wordt
straks de omkeer in den strijd: de aangevallene neemt

dat men voor een gewone ledenvergadering niet
voldoende belangstelling vond. Daar komen secre-
taris en penningmeester hun verslag uitbrengen,
daar moeten stemmingen worden gehouden, alte-
maal dingen, die menigeen wel gelooft. Daar wil
hij niet een avond den gezelligen huiselijken kring
voor verlaten of ander noodzakelijk werk voor
laten liggen. En zeker is het ook waar, dat deze
geringe belangstelling voor de ledenvergaderingen
van de Schoolvereniging niet datsert van de Wet
van 1920. Daar worstelde men veel vroeger ook
al mee en als men daarnaar de belangstelling
in school en onderwijs moest afmeten, dan stond
de zaak van het Christelijk Onderwijs maar zwak-
jes. Neen, die liefde kan goed bestaan, al loopen
de menschen niet druk naar de vergaderingen.

Daarmee is de zaak natuurlijk niet goedgemaakt,
maar aan den anderen kant kan van het Bestuur
soms ook wel wat meer worden gedaan, om de
vergaderingen wat aantrekkelijker te maken.

Aardig vond ik de regeling op een van de plaat-
sen, waar eerst de leden van de Schoolvereniging
samenkwamen, de zaken afdeden en dan meteen
overgingen tot het houden van een onderavond,
waar dan ook de moeders verschenen, zoo'n uur,
anderhalf later.

Ook is het niet ondienstig, om aan de Jaarver-
gadering van de leden der Schoolvereniging te
verbinden de bespreking van de Agenda's voor
Unie en Schoolraad b.v. of van het Ger. School-
verband. Op die wijze leert men de menschen mee-
leven met de groote Vereenigingen. Ds Pierson had,
dunkt mij, gelijk, zal de verhouding gezond worden,
dan moet in het leven van de Schoolvereniging
de belangstelling en het meeleven van het gezin
uitkomen.

Maar daarom behoeven de andere middelen niet
minder geacht te worden. Ouderavondonden doen
goed werk. Ze vinden navolging bij de overzijde.
In menig dorp en in menige stad is dat voor vele
ouders een avond van gewicht en voor de kinderen
een avond van spanning, want vader en moeder
gaan het werk van de kinderen zien. Dat de kin-
deren ook zoo'n avond, al is het maar alleen
om eens een versje te zingen of een beetje gymna-
stiek te maken, aanwezig zouden zijn, vond geen
onverdeelde instemming. 't Wordt voor de kinderen
te laat.

De publieke les schijnt niet veel gehouden te
worden, kwam althans op de vergadering van den
Schoolraad niet ter sprake. Daar krijg je de vaders
natuurlijk maar zelden. 't Levert ook een beetje
gevaar voor vertooning op. Wie is er nu gewoon
aan het werk, wanneer de klas vol met belang-
stellende ouders is?

Een aardige vorm van belangstelling is ook, zoo-
als men het deed op een enkel dorp, waarvan ik
eens hoorde. Daar stapten de vaders, wanneer ze
bij regenachtig weer niet op het land konden
werken, zoo maar de school binnen. „Wij komen maar
eens bij 't kijken, meester!“ De meester vond dat
best en zoo kregen die mannen toch een goed

nu de leiding, en die eerst offensief was en vooruit
stormde, moet straks zich tot de defensieve houding be-
palen, hij moet achteruit, hij gaat terug, en hij wordt
eens volkomen verslagen. Hij is de leiding kwijt.

Dat is christelijke apokalypsie; ze is sterk van ver-
wachting en van geloof. Ze is van een zalige verwarring;
want ze ziet een Lam, dat geslacht is, maar dat toch
weer „staat“; en hier is het staan de heerschappij van
den zwakke. En zoo ziet ze een draak, die vliegen en
slaan en springen wil, maar die eveneens „staat“; doch
nu is het „staan“ de vernietiging van den sterke. Van
nu aan zult gij zien de hemelen geopend en de engelen
Gods zich stortende op den draak, die dreiging en
moord blies tegen het kind der vrouw, den Zoon des
menschen.

En datzelfde sterke overwinningsbewustzijn legt de
Openbaring nu ook in de uitbeelding van de „oude
slang“. Aan het begin van den bijbel een slang. Aan het
einde nog een slang, en het is de „oude“ slang... de
slang is niet gegroeid. In het begin van de worsteling
heeft die oude slang tegenover zich: een kind, dat in
smart geboren wordt en dat tot God en zijn troon moet
opgetrokken worden, om aan de woede van de slang te
ontgaan... Maar aan het einde van het boek is dat
kind uitgegroeid tot een volkomen man, een koning
der koningen en een heer der heeren, en de slang... nu
ja, die is ook aan het einde NOG maar „slang“... De
slang is niet gegroeid; en niet heeft de slang getrium-
feerd. Want de „slang“, de duivel, is wel de „ziende“,
maar minder de „doende“. Hij beraamt wel plannen,
maar volvoert ze niet. Hij wil wel komen tot het zeven-
tal van Gods volkomenheid, maar bereikt zijn zevenden
dag van voltooiing niet. „Zien“ is nog niet grijpen, en
beramen is nog niet doen. Zie de „oude slang“. Zij is
groot van raad. Zie den eeuwigen God, die de alpha en
omega is. Hij is groot van raad. Maar Hij is ook groot
van DAAD. Doch „zien“ is maar het vermogen der
slang. Die naam is in dit verband nog troostelijk; en de
bijbel, die van den draak de verschrikking en van de
slang de sluwheid ons teekent, is van de heidenseke dra-
kengevechten en van alle mythologisch slangengekronkel
verder verwijderd dan het Oosten van het Westen.

K. S.

besteden dag, al hadden ze niets verdiend. En de kinderen vinden zoo iets fijn. Ze zijn ook al net als de groote menschen: Ze willen wel, dat er een beetje notitie van hun werk genomen wordt.

Op het bezoeken over en weer moet in deze zaak ook de noodige nadruk gelegd worden. De meester moet zoo maar eens hier en daar binnenstappen. De zieken mag hij vooral niet vergeten.

Hoe stellen het de ouders op prijs, wanneer ze ingelicht worden over de vorderingen van hun kinderen! Zoo al en toe een rapport doet al veel. Daarom moeten de ouders ook den meester eens opzoeken. Vooral, als ze wat hebben. Dat kunnen ze beter maar met den man zelf bespreken, dan dat huurvrouw er in gemoeid wordt. Die doet er in den regel geen goed aan.

Ja, de gedachte van den Schoolraad was goed. De verhouding „Gezin en School” is en blijft aan de orde.

Gr.

G. MEIMA.

LITERATUUR EN KUNST.

De oorzaken van de psycho-pathologische verschijnselen in de moderne romanliteratuur.

III.

Naast den invloed van individualisme en pessimisme, dien we voorop stelden bij ons onderzoek naar de oorzaken der psycho-pathologische verschijnselen, noemden we als derde element de beginselloosheid der moderne literatuur.

Als we in dit artikel nader daarover handelen, wijzen we allereerst er op, dat deze derde oorzaak der ziekelijkheid ten opzichte van de beide eerstgenoemde andersoortig is. Immers, individualisme en pessimisme zijn directe invloeden, die een nauwbaar spoor trekken en beginselloosheid sluit juist in de gedachte aan een gemis, aan een niet-bepaalde lijn.

Intusschen, men bedenke dat andersoortig niet beteekent minder van beteekenis en dat een negatieve kracht ook een kracht is. Een gemis, het ontbreken van iets, kan evenzeer factor zijn in een ontwikkelingsproces, dan welke positieve invloed ook, 't komt er maar op aan, waar het gemis zich gelden doet, wat ontbreekt.

En nu gelooven wij, dat de beginselloosheid, het gemis dus van een beginsel, van zeer verstrekkend gevolg is geweest bij den groei der latere literatuur, omdat ze uitwas in bepaalde richting noodwendig meebrengen moest. Daarbij doelen we op beginselloosheid in tweeërlei zin: in literair en in religieus opzicht.

Bezien we de zaak eerst van den literairen kant. Het is al vaak opgemerkt, dat de „beweging van tachtig”, die 't begin was van vernieuwd literair leven, niet een basis had, niet steunde op een leidend beginsel. De (het zij aanstonds gezegd) zeer verdienstelijke jongeren, die de nieuwe actie inzetten, hadden, dank zij hun studie en de leiding van Dr. Doornbos, wel denkbeelden, maar geen belijning daarvan; ze wisten wel wat ze afkeurden in het bestaande en formuleerden daartegenover ook wel positieve eischen, maar hun eenstemmigheid bepaalde zich toch alleen tot wat moest worden afgebroken. Ten aanzien van den nieuwbouw liepen de gevoelens van meet aan uiteen, ver uiteen zelfs, zoo, dat na verloop van weinige jaren meer dan één richting bestond en gansch verschillende opvattingen werden gepropageerd.

We herinneren aan deze algemeen-bekende feiten, omdat ze het bewijs bevatten, dat geen bindend en bevestigend literair- of kunstbeginsel de groeiende beweging leidde; er was niet een basis, op welke alle denkbeelden rustten, niet een beginpunt van allen denken. Er was derhalve beginselloosheid wat betreft de ontplooiing der algemeene gedachte en beginselloosheid ook ten aanzien van de richting, die gevolgd worden zou.

Het laat zich verklaren, dat onder zulke omstandigheden het individualisme de overhand kreeg en gaandeweg zich van het terrein meester maakte. Niet toevallig is het, dat de vooropstelling der persoonlijkheid meer en meer zich als een algemeenheid openbaarde; zulks vloeide geheel voort uit de verhoudingen zelf. Waar dan met dat individualisme allerlei verschijnselen samenhangen van het soort, als we in den loop van deze en de vorige artikelenreeks herhaaldelijk zagen, was de verworping, de verziekelijking bij voortgaande ontwikkeling onvermijdelijk.

Men lette eens op het realisme, de werkelijkheidsbeelding, dat als richting het naturalisme over 't hoofd groeide. In dat realisme als richting leefde ongetwijfeld een kunst-opvatting, in zoverre, dat de schoone verbeelding van de realiteit schoonheid voortbrengt. Maar nu ontbrak een leidend beginsel, kon dus elke kunstenaar dat realisme naar zijn eigen, zijn individueele inzichten beoefenen en daardoor moest dat realisme wel voeren tot „realistisch”, die, aan geen enkele begrenzing gebonden, tot de steeds heller wordende teekening van sensualisme en sexualiteit leidde. Als er geen algemeen beginsel is, dat den grondslag vormt van eenig werk, en daartegenover juist het persoonlijk inzicht tot het voornaamste element wordt gemaakt, als dus beginselloosheid en individualisme

samengaan, ontbreekt iedere besnoeiing en wordt de groei vanzelf vergroeiing, uitwas.

Zie ook eens naar het expressionisme: de weergave van ontvangen indrukken of impressiën. Het is in den psychologisch analyseerenden roman een veelvuldig en zeker ook belangrijk element, in zoverre het levendigheid, kleur en relief brengt in de verhoudingen en toestanden; het stelt den Schrijver in staat zich te objectiveren en dus den lezer te naderen. Maar nu is daar weer de beginselloosheid, de door individualisme versterkte ongebondenheid. Zij laat elke expressie, iedere weergave toe, ongeacht haar strekking, haar herkomst, haar duidelijkheid. Inhoud noch vorm doen iets ter zake als voorwaarden voor mededeeling: de auteur heeft, naar we in het vorige artikel zeiden, het volste recht te schrijven wat hij wil en zooals hij wil: aan zijn impressie kan hij een volmaakt eigene expressie geven. Daarmee is weer ruim baan gemaakt voor allerlei excessen en is de wonderbaarlijkste uitgroei niet slechts gerechtvaardigd, maar zelfs erkend in 'n recht als kunstuiting.

Nu willen we zeker niet alle expressionisme als uitwas veroordeelen; een dergelijk foutief generaliseeren ligt trouwens ook niet opgesloten in wat we zeiden. Er is stellig iets, zelfs veel, goeds in het expressionisme als kunstrichting, zoo goed als er veel waardevols ligt in het realisme. Maar — en daarop klemt ons betoog — beide loopen gevaar door de beginselloosheid te worden verwaterd en dan onder den invloed van individualisme en pessimisme alle wezenlijke kracht te verliezen. Wanneer men de romans van den lateren tijd leest, en men beziet de romanproductie in haar geheel, komt men tot de erkenning, dat dit gevaar niet denkbeeldig is. Want bij alle ontwikkeling die de literaire kunst en haar voornamste openbaring de roman-kunst genomen hebben sinds de Tachtigerbeweging begon, een-ontwikkeling, die in vele opzichten het tachtigersideaal ver is voorbij gestreefd — de beginselloosheid is gebleven; is zelfs verergerd, omdat het individualisme toenam.

Letten we er dan op, tot welke consequenties dat leidt, gelijk we thans aantoonen, dan is er ook alle recht om de beginselloosheid, die haar negatieve invloed blijft oefenen en steeds meer oefent, een der oorzaken te noemen van de psycho-pathologische verschijnselen in de moderne romanliteratuur.

Dit, wat betreft de literaire zijde van de zaak. Maar nu geldt dat nog in sterker mate van het tweede punt, dat in dezen van belang is, de beginselloosheid in religieus opzicht.

Daarover, om de ruimte, in een volgend artikel. C. T.

PERS-SCHOUW.

De vergissing van Prof. v. Apeldoorn.

Indertijd heeft een interview, dat Prof. v. Apeldoorn aan een van de bladen toestond, en waarin hij zich uitsprak over de interne kwesties van de Geref. Kerken op zulke wijze, dat sommigen hem aanstonds voor hun actie annexeerden, nog al eenigen indruk gemaakt. In „De Heraut” toont Prof. Kuyper evenwel aan, dat Prof. v. Apeldoorn zich vergist heeft op een zeer belangrijk punt in zijn betoog. De hoogleeraar zegt:

Aleen op het laatstgenoemde argument, dat n.l. de Kerkenorde eerst op de Synode van Dordt in 1619 is vastgesteld en dus vóór dien tijd niet gold, wenschen we hier nader in te gaan. Ook omdat Mr. W. A. Vrolijk in de „Arnhemse Post” dit argument van Prof. v. Apeldoorn overneemt, er groot vreugde-geslacht over maakt en eindigt met de opmerking aan ons adres gericht: „op het terrein van het werkelijk recht zou ieder een dergelijke verdediging (hij bedoelt van de Synode te Assen) onvoorwaardelijk veroordeelen; op kerkelijk terrein wordt ze door een van onze vooraanstaande mannen (hij bedoelt schrijver dezes) toegepast.” Men ziet, hiermede kunnen we het doen.

Vervolgens merkt Prof. Kuyper op, dat deze argumentatie ondeugdelijk is en op onjuiste voorstelling van de feiten berust. Immers,

Immers de Dordtsche Synode heeft te dien aanzien niet iets nieuws gemaakt, maar eenvoudig het bestaande bevestigd en uitgebreid. Het is zeker waar, dat men doorgaans spreekt en ook korthedshalve wel kan blijven spreken van onderscheidene Kerken-ordeningen (van Emden, Dordt, enz.) die elkander achtereenvolgens vervangen hebben, maar eigenlijk is dat alles slechts een Kerkenordering, die telkens bevestigd en een weinig gewijzigd is.

Heeft nu de Dordtsche Synode, die deze van meet af geldende Kerkenorde overnam en opnieuw bevestigde, dan wellicht juist op dit punt de Kerkenorde veranderd, als nieuw artikel Art. 79 daarin ingevoegd en daarmede dus een nieuwe, voorheen niet geldende rechtsregel in onze Kerken ingevoerd? De heeren van Apeldoorn en Vrolijk schijnen dit te meenen, anders had hun argumentatie geen zin. Nu weten we, dank zij de aantekeningen van een lid der Dordtsche Synode, precies welke artikelen der Kerkenorde door haar behandeld en gewijzigd zijn. En juist Artikel 79 behoort daaronder niet. Het is niet nieuw ingevoegd; het is niet gewijzigd; het bleef onveranderd staan, zooals het van de eerste Synode, te Emden in 1572 gehouden, in de Kerkenorde gestaan heeft. Men vindt het in de Kerkenorde van Emden Art. 33, in die van Dordt van 1578 als Artikel 100; in

die van Middelburg van 1581 als Artikel 64 en in die van „Gravenhage” van 1586 als Artikel 72. En toch hebben onder de vigeur van deze Kerkenordenen en van ditzelfde artikel al deze Nationale Synodes en alle Particuliere Synodes predikanten afgezet, wanneer die voor hen geroepen werden. Ze hebben er nooit aan gedacht, dat Artikel 79 dit verhoed. Wat blijft er nu van de argumentatie der heeren juristen over?

Onbegrijpelijk zegt ge, dat geen dezer heeren daar aan gedacht heeft. Dat ze zoo maar op den titel: Dordtsche Kerkenorde zijn afgegaan. Dat niet één hunner de moeite nam de vroegere Kerkenordeningen na te slaan. Dat zelfs een man van zoo hooge wetenschappelijke reputatie als Prof. van Apeldoorn er zoo in loopen kon. En nog onbegrijpelijker, dat een blad, waaraan theologen verbonden zijn, die beweren van Kerkrecht veel af te weten, met instemming zulk een argumentatie overnam.

Mr. W. A. Vrolijk heeft in een ander artikel in de zelfde „Arnhemse Post” beweerd — hij had het toen aan den stok met den redacteur der „Gelderische Kerkode” — dat „betoogen van theologen” hem een „raadsel” zijn. „Dat zal wel daaraan toe te schrijven zijn”, zegt hij, „dat wij juristen van Kerkrecht geen verstand hebben. En daarom zwijgen we er verder over.”

Dat is wel het verstandigste woord door hem geschreven. Het is alleen maar jammer, dat hij het niet eer heeft bedacht.

Of het helpen zal? Er zijn tegenwoordig menschen, die zich er op beroemen, dat zij zich van alle tegen Dr. Geelkerken argumenteerende bladen hebben ontdaan, grandioselijk. Waarna zij zich met „bezwaren” tot hun kerkeraad wenden, vergetende, dat tijd een gave Gods is en dat „bezwaren” van deze makelij den ernst van alle goede kerkelijke handelingen henen.

„Alles of niets”.

Niet alleen tegen vele kerkboden van wie rondom de Geref. Kerken staan en loezien, maar ook tegen sommige Gereformeerde „bezwaarden”, die de wetenschap een dienst willen bewijzen door zich tegenover haar te blameeren, moet men af en toe een paar nuchtere opmerkingen maken. Prof. Kuyper en Dr. Gispens doen deze week er aan. De eerste schrijft in „De Heraut”:

Laten we thans het bezwaar onder de oogen mogen zien dat aldus luidt: „gij volgt tweeërlei gedragstijl wat de opvatting betreft van hetgeen ons medegedeeld wordt in Gen. 2 en 3. Eensteels vat ge dit geschied-verhaal letterlijk op, als het gaat over de slang en haar spreken, de beide boomen, het eten van de verboden vrucht. Maar wanneer er in hetzelfde geschied-verhaal staat, dat God den mensch formeerde uit het stof der aarde en den adem des levens in zijne neusgaten blies, of daarna, dat God voor Adam en Eva rokken maakte van vellen en die hun aantooit, dan beweert ge, dat dit niet in letterlijken zin is op te vatten. Waarom het een wel en het andere niet? Gij schijnt met den Bijbel „Alles of niets”.

Laten we op dit schijnbaar zoo pakkende argument mogen antwoorden, dat dit alles of niets een dilemma is, dat niet opgaat bij de uitlegging der Schrift en alleen toont, dat degenen, die dit bezwaar inbrengen, al zeer weinig in hun Bijbel thuis zijn. Want ware dit alles of niets juist, dan zou dit tot zeer zonderlinge consequenties leiden. Laten we als voorbeeld mogen nemen het verhaal van Babel's torenbouw in Genesis II. Als ons hier meegedeeld wordt, dat de menschen een stad en een toren bouwden, dan kan dit niet geestelijk worden verstaan, want er gaat vooral, dat ze zeiden: „laat ons tichelen strijken en doorbranden”, en de verhalen voegt er toe, dat „de tichel hun was voor steen en het lijn voor leem” (vers 3). Dit alles te vergeestelijken zou aan den klaren en duidelijken zin der Schriftwoorden geweld aandoen, ieder zal toestemmen, dat dit alles „letterlijk” is bedoeld. Maar als er terstond daarna volgt, dat „de Heere nederdaalde om te bezien de stad en den toren, die de kinderen der menschen bouwden” (vers 5), dan is het even duidelijk, dat dit niet letterlijk verstaan mag worden, want God die Alomtegenwoordige, die hemel en aarde vult, kan niet in letterlijken zin van den hemel naar de aarde nederdalen, en Hij die de Alwetende is en zelfs van verre onze gedachten kent, behoeft niet op aarde te komen om te bezien, wat de menschen doen.

Vervolgens lezen we:

Past men nu het dilemma alles of niets op dit verhaal toe, dan zou dit tot de grootste ongerijmdheden leiden. Men zou dan of deze stad en toren van Babel geestelijk moeten opvatten, wat in strijd zou wezen met den klaren en duidelijken zin van het Schriftverhaal, of men zou dit nederdalen Gods en dat bezien van wat de menschen deden letterlijk moeten verstaan, wat in strijd zou zijn met hetgeen de Schrift ons leert omtrent Gods Alomtegenwoordigheid en Alwetendheid. Is het nu een schipperen met den Bijbel, wanneer men in dit verhaal het een letterlijk en het andere geestelijk opvat? Natuurlijk willekeurig mag men hierbij niet tewerk gaan; er moeten gronden zijn, aan de Schrift zelf ontleend, waarom men het een letterlijk, het andere als beeldspraak opvat. Een stad en toren, waarvan zelfs het bouw materiaal ons genoemd wordt, kunnen niet beeldsprakig bedoeld zijn; de aard van het verhaal verbiedt dit. Maar wat van God den Heere hier gezegd wordt, kan niet letterlijk worden verstaan, omdat de Schrift zelf ons leert, dat God hemel en aarde vervult en weet aller menschen werken.

Hetzelfde nu geldt precies evenzoo ten opzichte van hetgeen in Gen. 2 en 3 ons verhaald wordt. Waarna met dit toepasselijk woord gesindigd wordt:

Dit onderscheid nu is niet een fijne theologische

onderscheid, maar tot recht „behoefenis”, want de „behoefenis”, dat men zou hopen, dat men wel e

En nu wa in betrekking „alles of ni lating van De Gispens menten” di We lezen

Mijn „Deze m verschillen bevredigen Met een niet alsof leest?”

Dus als deeling in vredigend al gelijk aan de werke Paradijs e

Mijn va Synode v chisiten” uit, een te twijfel hee zich heeft eene ande aannemelij heeft geh

Mijn va zulk eene, is, als hi 3:21 aku dat God in d d e l om zelf d hij noodig Maar D

gegeven — de betwis Dat ha

doctor in de kerk gesteld en realistisch derwaardi

Mijn v zonder e

Maar h noerde k geheel is Synode v Laat v

met rust

Ja zeker beetje and ramerhand te merken. wetenscha laten tot pleistredene dat ze juis is. Zoodra kan, na de redeneering aan het we de gerefort

Over he Geelkerken den in „D

Nu spr ding of wing”. Hij de mecht over de

hij zijn a stelde vr binding of wing” en nische vr stelt als alzo het ontrent 6 pelijk: voc een vraag Rott. Cl.” mechanis nische, w getuigenis ung tuss op zijn z en wimpel onze besc heid Gods

Mechani het aanva van wat terwilt of zou moet van den” lijk aanva deelt. Gee of rationa Wij moge